

KATILIM BANKACILIĞI ÖZELİNDE KOBİ'LERİN FİNANSAL SİSTEME YÖNELİK TUTUM VE ALGILARININ İNCELENMESİ

Salim Sercan SARI*

Öz

İslami finans sistemi geleneksel finans sistemi dışında kalan ve geleneksel finansman yöntemlerine karşılık alternatif finansman yöntemleri sunan bir sistemdir. İslami finans sistemine olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Artan bu ilgi nedeniyle konu hakkındaki literatür de gittikçe gelişmektedir. Bu çalışmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) İslami finans yatırım ürünleri hakkındaki bilgisi ile KOBİ'lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi arasındaki ilişkinin test edilmesi amaçlanmıştır. Veri toplama kısmında kullanılan alternatif yatırım ve finansman sistemi farkındalık anketi Erzincan ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lere uygulanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü ANOVA testi, Tukey HSD testi, Pearson Korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, İslami finans sistemine ilişkin yordayıcı değişkenler ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. KOBİ'lerin İslami finans sistemini kullanma eğilimi üzerinde en etkin yordayıcı değişken ise İslami finansa ilişkin farkındalık olarak bulunmuştur. İslami finans sistemini kullanma eğilim ile tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve İslami finansa ilişkin farkındalık yordayıcı değişkenlerinin pozitif yönde olması KOBİ'lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin olduğunu gösterebilir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, İslami Finans Sistemi, Katılım Bankacılığı, t-testi, ANOVA.

EXAMINATION OF SMES' ATTITUDES AND PERCEPTIONS REGARDING FINANCIAL SYSTEM SPECIFIC TO PARTICIPATION BANKING

Abstract

The Islamic finance, which is outside the traditional financial system, offers alternative financing methods instead of traditional financing methods. Interest in the

* Arş. Gör. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İşletme Bölümü, Erzincan, Türkiye, E-posta: salim.sari@erzincan.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-2607-5249>.

Not: Bu araştırmanın yapılabilmesi için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı'ndan 02.07.2021 tarih ve E-85748827-050.06.04-89571 sayısı ile Etik Kurul izni alınmıştır.

Islamic financial system is increasing gradually. Due to the increasing interest, the literature on the subject is increasingly developing. In this study, it is aimed to test the relationship between the perception of Small and Medium Enterprises (SMEs) about Islamic finance investment products and the tendency of SMEs to invest in Islamic finance instruments. The alternative investment and financing system awareness questionnaire used in the data collection part was applied to SMEs operating in Erzincan. Independent sample t-test, one-way ANOVA test, Tukey HSD test, Pearson Correlation analysis and multiple regression analysis were used in the analysis of the data. The findings showed that there was a positive and significant relationship between the predictive variables of the Islamic financial system and the tendency to use the Islamic financial system. The most effective predictor variable on the tendency of SMEs to use the Islamic finance system was found to be awareness of Islamic finance. The positive predictive variables of tendency and attitudes, subjective norms, perceived behavioral control and awareness of Islamic finance to use the Islamic finance system may indicate that SMEs have a tendency to invest in Islamic finance instruments.

Keywords: SME, Islamic Finance System, Participation Banking, t-test, ANOVA.

Giriş

Finansal işlemlerde faizsiz işlemlerin kullanılmasının tarihi İslamiyet'in doğuşundan önce Araplara kadar dayanmaktadır. İslamiyet'le birlikte faiz yasağının daha belirgin hale gelmesiyle İslam toplumları da finansal işlemlerini faizsiz olarak yapmaya devam etmiştir. 1900 ve 1960 yılları arasında İslami finansal sistemde yaşanan boşluk İslam ekonomisi ve İslami finansal sistemin doğuşuna neden olmuş ve uygulamaya geçmiştir. İslami kurallara uygun olması nedeniyle geleneksel finansal sistemden ayrılan ve faiz yasağı üzerine kurulmuş yeni bir finansal sistem olarak gelişen İslami finans 1970'li yıllarda Müslümanların yanı sıra gayrimüslimlerinde yaygın olarak bildiği bir sistem haline gelmiştir. Bu yeni finansal sistem dünya üzerinde kabul görmesiyle birlikte 2000'li yıllarda hızla gelişme göstererek, Müslüman ve gayrimüslimlerin birlikte finansal enstrümanlar geliştirdiği bir aracılık sistemi olarak küresel piyasaya dahil olmuştur.

İslami finans çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. İslami finans kurumlarını geleneksel finans kurumlarından ayıran temel nokta, faaliyetlerinde İslam hukukunun temel ilkelerine dayanmalarıdır. Bu tanım, İslami finansın en basit şekliyle faizsiz bankacılık şeklinde tanımlanmasının yeterli olmadığı kanaatini ortaya koymaktadır. Riba (haksız kazanç), belirsizlik, risk ve spekülasyon içeren faaliyetlerden uzak durulan İslami finansa dini olarak izin verilen, adalet anlayışı ve etik değerlerin ön plana çıktığı faizsiz faaliyetlere odaklanılmaktadır. İslami finansın iki yönü öne çıkmaktadır. Birincisi, risk paylaşım felsefesidir. Borç veren, borçlunun riskine ortak olmalıdır. Sabit, önceden belirlenmiş faiz oranları borç verene bir getiriye garanti ettiği için ve orantısız bir şekilde borçluya düştüğünden, sömürücü, sosyal olarak verimsiz ve ekonomik olarak savurgan olarak görülürler. Tercih edilen finansman şekli kar-zarar paylaşımıdır. İkincisi, belirli ticari uygulamalar ve zekat (sadaka) yoluyla ekonomik ve sosyal

kalkınmanın teşvik edilmesidir. İslami kurumların hepsinde olmasa da birçoğunda yeni araçların kabul edilebilirliği konusunda görüşü istenen ve bankanın faaliyetlerinin dini denetimini yürüten danışmanlardan oluşan bir komite bulunmaktadır. Geleneksel finans kurumlarında böyle bir danışma kurulu olmaması, kar maksimizasyonunun öncelikli amaç olması, buna karşılık İslami finansa faaliyetlerin dini ilkeler temelinde yürütülmesi en önemli ayırt edici fark olarak kabul görmektedir (Warde, 2000: 5).

İslami finans yüzyıllardır uygulanıyor olmasına rağmen, bankalar dahil İslami finans kurumlarının İslam hukukunun temel ilkelerine uyumlu ürün ve hizmetler sunması ve yaygınlaşması son elli yılda olmuştur. Müslüman ülkelerde bile, İslami finansa uygun ticari ürün ve hizmetlerin finansal piyasalarda geleneksel bankacılık ürünlerinin alternatifi olarak sunulması yakın bir dönemde gerçekleşmiştir (Gait, Worthington, 2009:2). Yeni finansal enstrümanların kullanımıyla birlikte İslami finans sektörü, uluslararası finans sisteminde en hızlı büyüyen sektörlerden birisi haline gelmiştir. İslami finans ürünlerinin standartlaştırılmasında ve güvenilirliğinin artırılmasında önemli rol oynayan İslami bankalar (katılım bankaları) müşterilerine faizsiz hizmet vermektedirler. Tüm işlemlerde faiz verilmesi ve alınması yasaktır. Bu yasa, İslami bankacılık sistemini geleneksel bankacılık sisteminden farklı kılmaktadır (Kettell, 2011: 31-32).

Türkiye’de İslami bankalar 16.12.1983 tarihinde çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Özel Finans Kurumu olarak kurulmuşlardır. Ardından 1999 yılında Bankalar Kanunu’na dahil edilmişlerdir. Son olarak ise 2005 yılında yapılan mevzuat değişikliği ile Özel Finans Kurumlarının adı Katılım Bankası olarak güncellenmiştir. Günümüzde Türkiye’de altı Katılım Bankası 1213 şubesiyle faaliyetlerine devam etmektedir. Erzincan’da ise beş Katılım Bankası faaliyet göstermektedir (TKKB).

Faizsiz bankacılık prensiplerine göre faaliyet gösteren İslami bankaların müşterileri bireysel ve ticari müşteriler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Ticari müşteriler arasında ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasında yeri giderek önem kazanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) de yer almaktadır. KOBİ’ler uygun koşullarda fon temin edebilmek ve piyasa koşullarındaki değişikliklere daha kolay uyum sağlayabilmek için İslami bankaların sunduğu finansman desteğinden faydalanmaktadırlar. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 28 Aralık 2020 tarihinde yayımlanan rapora göre sanayi ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren üç milyondan fazla girişim KOBİ sınıfında yer almaktadır. 2019 yılında toplam girişim sayısının %99,8’i KOBİ’lerden meydana gelmektedir. Ayrıca KOBİ’ler istihdamın %72,4’ünü ve cironun %50,4’ünü oluşturmaktadır. İllere göre KOBİ’lerde girişim sayısı incelendiğinde ilk sırada bulunan İstanbul’un ardından Ankara, İzmir Antalya ve Bursa gelmektedir. KOBİ’lerde en az sayıda girişim sayısı incelendiğinde Bayburt, Ardahan, Tunceli, Gümüşhane ve Hakkari olarak sıralanmaktadır. Erzincan’da ise yaklaşık altı bin tane KOBİ olarak hizmet veren girişim bulunmaktadır.

İslami bankaların artmasıyla birlikte İslami finans araçları ile işlem yapan KOBİ'lerin sayısında da artış yaşanmaktadır. Diğer taraftan İslami finansın farkında olmayan pek çok KOBİ'de İslami bankalar ve diğer İslami finans sağlayıcılarının sunduğu fırsatları kaçırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, İslami finans sistemi ile ilgili konuları daha iyi anlamak ve böyle bir sistem hakkında farkındalık kazandırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, Erzincan ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin İslami finans yatırım ürünleri hakkındaki bilgisi ile KOBİ'lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi arasında bir ilişki olup olmadığının ortaya konulabilmesi için "Alternatif Yatırım ve Finansman Sistemi Farkındalık Anketi" uygulanmıştır. Literatür taraması sonrasında çalışmanın amacı, veri toplama aracı, çalışmanın evreni ve örnekleme hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında ise bulgular paylaşılmıştır. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgular yorumlanmış ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Aşağıda KOBİ'ler üzerinde İslami finans farkındalığını inceleyen yurtiçi ve yurtdışındaki çalışmalardan bahsedilmektedir.

Gait ve Worthington (2009) çalışmalarında Libyalı ticari firmaların İslami finans yöntemlerine yönelik tutumlarını incelemiştir. 296 firmadan oluşan bir örnekleme, İslami finans konusundaki farkındalık ve algılar hakkında bilgi toplamak için anket yapmışlardır. Sonuçlar, çoğu firmanın İslami bankacılık ve finansın varlığı hakkında bilgi sahibi olduğunu, ankete katılanların üçte ikisinden fazlasının ise muşaraka ve faizsiz hayırsever kredilerin belirli ürünlerini bildiğini göstermiştir. Ancak, birçok katılımcının diğer İslami finansman yöntemlerinin çoğu hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Ayrıca Libya'daki ticari firmalar arasında İslami finansın potansiyel kullanımı için dinin birincil motivasyon olmaya devam ettiğini belirlenmiştir.

Jaffar ve Musa (2014) çalışmalarında Helal üretimde Mikro işletmeler ve KOBİ'ler arasında İslami finansmana yönelik tutumu belirlemede anket aracının uygulanabilirliğini incelemeyi amaçlamışlardır. Helal fuarında 30 Mikro işletme ve KOBİ'ye ön araştırma olarak rastgele örnekleme tekniğini kullanarak bir anket dağıtmışlardır. Bulgularda, daha fazla iyileştirme hakkı çıkarılmış ve araştırma aracının, Helal endüstrisini temsil eden bir örneklem üzerinde daha geniş bir çalışmada uygun olduğu gösterilmiştir.

Abdesamed ve Abd Wahab (2015) çalışmalarında KOBİ'lerin İslami banka kullanma eğilimlerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. KOBİ'lerin İslami bankaları kullanma eğilimlerine ilişkin 364 KOBİ'ye uygulanan ankette elde edilen birincil veriler kullanılmıştır. Mann-Whitney testi ile, İslami banka kullanma eğiliminin, resmi finansmanı dikkate alan firmalar ile kayıt dışı finansmana güvenen firmalar arasında farklılık gösterdiği ve ikincisinin İslami bankayı daha fazla kullanma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Toraman vd. (2015) çalışmalarında mevcut ve potansiyel banka müşterilerinin İslami bankacılık faaliyetlerine yönelik müşteri algısını anket aracılığıyla belirlemişlerdir. Sonuçlara göre, İslami bir banka ile çalışmayı tercih eden veya etmeyen ve çekimser olan katılımcıların tüm sorulara vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı farklılıklar belirlemişlerdir. Geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak görülen İslami bankacılık faaliyetlerinin müşteriler tarafından tam anlamıyla bilinmediği ve potansiyel banka müşterilerinin İslami finans algısının güçlü olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Haron ve Ibrahim (2016) çalışmalarında KOBİ'lere finansal yardım sağlamada İslami finansman planlarının fizibilitesini araştırarak KOBİ'lerin risk profiline bağlı olarak birkaç İslami finans planının KOBİ'ler tarafından tercih edildiğini ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak İslami sosyal finansman amacını bir bütün olarak gerçekleştirmek için KOBİ'lerin doğasına ve KOBİ'ler ile İslami finansman planları arasında kurulan köprüye dair iç görüler sağlanarak literatüre önemli katkılar sağlanmıştır.

Özen vd., (2016) çalışmalarında hane halkının katılım bankaları ile ilgili algılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Uşak il merkezinde 510 kişi ile yapılan anket ve ulaşılan veriler ANOVA testi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak bireylerin katılım bankacılığı algısının düşük olduğu belirlenmiştir. Bireylerin cinsiyet, eğitim, meslek ve gelir düzeyi gibi özelliklerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyi ve faiz algısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür.

Gökçen, Gönen (2017) çalışmalarında katılım bankalarına yönelik müşteri algısını araştırmak amacıyla İzmir ilindeki banka müşterisi olan kurumsal firma temsilcileri ile anket gerçekleştirmişlerdir. Kurumsal banka müşterilerinin katılım bankacılığına yönelik algısının araştırıldığı çalışmada ulaşılan verilerle banka müşterilerinin katılım bankacılığı hakkında bilgi birikimi ölçülmüş, sunulan hizmetler hakkında düşünceleri ve bu bankalarla çalışıp çalışmayacakları ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak katılım bankacılığının müşteriler için geleneksel bankacılık faaliyetlerinden farklı olmadığı, banka müşterilerinin banka tercihlerinde önemli olanın ekonomik çıkar olduğu ve katılım bankacılığı faaliyetlerinin çok fazla yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Muneer vd. (2017) çalışmalarında İslami finansman yoluyla finansmanın KOBİ'lerin büyümesi üzerindeki etkisini kontrol etmeyi amaçlamışlardır. Pakistan'da iki yüz KOBİ ve yetmiş banka şubesine uygulanan anketle, finansman modelleri ve sabit varlıklar, kurulum ve cari varlık finansmanında moderatör olarak İslami finansmanın etkileri hakkında cevaplar alınmıştır. Sabit kıymetler, kurulum ve cari varlık finansmanının KOBİ'lerin büyümesi ile pozitif ilişkili olduğu ve Pakistan'da anketin yapıldığı bölgede İslami finansman yöntemlerinin moderatör gibi davranılmadığı gösterilmiştir.

Rasheed ve Abdul Rahman (2017) çalışmalarında KOBİ'lerin İslami finansı benimseme niyetlerini etkilemede farkındalık faktörünün önemini

belirlemeyi amaçlamışlardır. KOBİ yöneticilerinin İslami finansı benimseme niyetlerini etkilemede farkındalığın rolünü detaylandırmak için Planlı Davranış Teorisine dayalı bir kavramsal çerçeve oluşturmuş ve araştırma önerileri geliştirmişlerdir. Ölçeğin iç tutarlılığını ve güvenilirliğini kontrol etmek için pilot çalışma yoluyla bir ön analiz yapmışlar ve daha sonraki araştırmalar için geçerli bulmuşlardır. Her iki sonuçtan İslami finansal ürünlerin benimsenmesinin talep yönlü faktörleri konusunda daha yapılandırılmış araştırmalara temel oluşturmasının beklendiğine ulaşmışlardır.

Yılmaz vd. (2018) çalışmalarında mevcut ve potansiyel banka müşterilerinin katılım bankalarının faaliyetlerine yönelik müşteri tutum ve algısını ölçmeyi amaçlamışlardır. Kars il merkezinde faaliyet gösteren KOBİ'lere uygulanan anket sonuçlarına göre bütün analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların cinsiyete göre, yaş aralığına göre ve eğitim durumuna göre İslami bankalar hakkındaki tutumlarının düşük seviyede olduğu görülmüştür.

Al Balushi vd. (2019) çalışmalarında KOBİ'lerin işletmelerinde alternatif bir kaynak bulma kararı olarak sahip-yöneticilerinin İslami finansman araçlarına ilişkin farkındalıklarını, isteklerini ve algılarını araştırmayı amaçlamışlardır. Veri toplamak için kullandıkları anketi betimsel ve tematik olarak analiz etmişlerdir. Bulgularda, İslami finansın Umman için yeni olmasına rağmen, KOBİ sahibi-yöneticilerinin İslami bankacılık ilkelerinin farkında olduklarını ve İslami finans araçları hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermişlerdir.

Kocabıyık ve Teker (2019) çalışmalarında KOBİ'lerin katılım bankalarına bakışını incelemeyi amaçlamışlardır. Isparta'da 2019 yılında 250'nin altında 315 işletmeye uygulanan anketten ulaşılan sonuçlara göre işletmeler, çıkarları söz konusu olduğunda katılım bankası ve geleneksel banka ayırımına dikkat etmemektedirler. Dini olgulara dayalı tercihlerin katılım bankaları ile çalışma konusunda esas belirleyici faktör olmadığı belirtilmektedir.

Ziky ve Daouah (2019) çalışmalarında Faslı KOBİ'lerin İslami finans yöntemlerini benimseme konusundaki istekliliklerini ve kararlarını etkileyebilecek faktörleri incelemeyi amaçlamışlardır. Planlı davranış teorisinin değiştirilmiş bir versiyonuna dayanan araştırma yönteminde anket uygulanmıştır. Bulgular, KOBİ'lerin çoğunun İslami finans araçlarının potansiyel kullanıcısı olduğunu göstermiştir. Maliyetin, Faslı KOBİ'ler tarafından bu ürünlere yönelik talep olasılığının belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir. Ayrıca işletme desteği, risk paylaşımı, uygunluk ve öz yeterliliğin KOBİ'lerin İslami finans yöntemlerini kullanma olasılığının belirlenmesinde önemli bulunduğu görülmüştür.

Awang vd. (2020) çalışmalarında İslami finans bilgisi ve kabulü ile Malezya Yarımadası'ndaki helal girişimciler arasında İslami finans yönetimi uygulaması arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Bulgularda, İslami

finans bilgisinin ve kabulünün, KOBİ'lerin helal işletmecileri arasında İslami finans yönetiminin uygulanması ile önemli ölçüde ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Bu durum helal endüstrisini İslami finans yönetimi faaliyetleriyle bütünleştirmek için helal girişimcilerin İslami finans ilkelerini bilmesi ve kabul etmesi gerektiğini göstermiştir.

Bouarar ve Mouloudj (2020) çalışmalarında Cezayir'deki banka müşterilerinin İslami finans konusundaki farkındalık düzeylerini incelemeyi amaçlamışlardır. Kolayda örneklemeye dayalı olarak 68 katılımcıdan ulaşılan verilerle yapılan analizin bulgularında, İslami finansmanın temel terminolojileri hakkında düşük düzeyde farkındalık olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca, sonuçlar katılımcıların İslami finans ürün ve hizmetleri hakkında çok az farkındalığa sahip olduğunu, İslami finansmanın temel kural ve ilkeleri konusunda ise yüksek düzeyde bir farkındalığın olduğunu göstermiştir.

Gürbüz vd. (2020) çalışmalarında Kahramanmaraş'ta faaliyet gösteren elli sekiz büyük ölçekli firmanın katılım bankalarına yönelik algılarının anket aracılığıyla araştırılmasını amaçlamışlardır. Firmaların katılım bankalarına yönelik algı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla t-testi ve ANOVA testlerini uygulamışlardır. Sonuç olarak firmaların demografik özellikleri ile hizmet boyutu, din boyutu, finans boyutu ve tanınma boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Firmaların katılım bankası tercihlerinde en önemli kriterlerin sırası ile hizmet ve finans boyutları olduğu, bu kriterlerin ardından din ve tanınma boyutlarının geldiği belirtilmiştir.

Muhmad vd. (2020) çalışmalarında İslami finans endüstrisinin büyümesi ve KOBİ'lerin teşvik edilmesi nedeniyle KOBİ'ler için İslami finansmanın zorluklarını ve fırsatlarını tartışmışlardır. KOBİ'ler ve İslami finansmanla ilgili seçilmiş literatüre üzerinden yapılan çalışmada Malezya'daki KOBİ'lerin daha büyük firmalarla fırsat elde etmeye hazır olmaları, KOBİ'lerin davranışları ve dış desteklerle uğraşırken tutumları ve ayrıca işletme finansmanı konusundaki farkındalıkları gibi çeşitli konuların altının çizilmesinin gerektiği belirtilmiştir. KOBİ'ler arasındaki zorluklar ve gerçek sorunlar vurgulanmış ve Malezya'daki KOBİ'lere ve İslami finans kurumlarına fayda sağlaması beklenen iyileştirme fırsatlarına işaret edilmiştir.

2. METODOLOJİ

Bu bölümde Erzincan'da faaliyet gösteren KOBİ'lerin İslami finans konusundaki farkındalıkları ve yatırım yapma eğilimleri incelenmiştir. Çalışmanın amacı, örneklemi, çalışmada kullanılan ölçekler, veri toplama sürecine ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.1. Çalışmanın Amacı, Veri Seti ve Yöntemi

Çalışmanın temel amacı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ile KOBİ'lerin İslami finans sistemlerine yatırım yapma eğilimi arasında bir ilişki olup olmadığını belirlenmesidir. Ayrıca KOBİ'lerin İslami finans sistemlerine yatırım yapma eğiliminin demografik özelliklere göre

farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi çalışmanın alt amaçları arasında yer almaktadır. Ajzen (1991)'in planlı davranış teorisi, tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve bir farkındalık yordayıcı değişkeni Olsen (2020) rehber alınarak çalışmaya bir çerçeve olarak eklenmiştir. Bu amaçla “Alternatif Yatırım ve Finansman Sistemi Farkındalık Anketi” kullanılmıştır (Olsen, 2020:173). Çalışmada kullanılan veriler, 2021 Ağustos ayında uygulanan söz konusu anketten elde edilmiştir.

Bu araştırmanın yapılabilmesi için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı'ndan 02.07.2021 tarih ve E-85748827-050.06.04-89571 sayısı ile Etik Kurul izni alınmıştır.

Çalışmanın evrenini, Erzincan'da faaliyet gösteren KOBİ'ler oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde çalışma amacına ulaşmak için anket çalışmasının gerçekleştirileceği örneklem, basit rastgele örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Basit rastgele örnekleme yöntemi grupları oluşturan kişi sayıları homojen olmadığında etkili olan bir örnekleme yöntemidir (Karagöz, 2019:310). Ayrıca örneklem yeter sayısı; $n = N / (1 + N * \alpha^2)$ ile hesaplanacaktır (Saracel vd., 2002:28). $\pm\%5$ örnekleme hatası (α) ve $N=6000$ kişi ile değerleri yukarıdaki formüle uygulanmış ve çalışma için gerekli görülen örneklem yeter sayısı 362 olarak belirlenmiştir. Anketi 386 KOBİ cevaplamış olup, 8 KOBİ'nin anketi çıkarılmış, örneklem sayısı 378 KOBİ olarak belirlenmiştir. Covid-19 Koronavirüs salgınından dolayı söz konusu anket Google formlar üzerinden hazırlanarak hedef kitleyle yüz yüze gelmeden uzaktan eğitim sisteminden link gönderilerek yaptırılmıştır.

İki bölümden oluşan anketin birinci bölümünde, çalışmaya katılan KOBİ'ler hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ile KOBİ'lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi arasında bir ilişki olup olmadığını ölçmek amacıyla 5'li likert ölçeği kullanılmış (1= Kesinlikle katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Fikrim yok, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle katılıyorum), ankete katılanlara toplam 30 soru yöneltilmiştir. İkinci bölümde yer alan 22 sorudan 1-6 arasındaki sorularla İslami finansla ilişkin farkındalık, 7-8 sorularla tutumlar, 9-12 arasındaki sorularla öznel normlar, 13-16 arasındaki sorularla algılanan davranışsal kontrol ve 17-22 arasındaki sorularla İslami finans sistemini kullanma eğilimi ölçülmüştür.

Çalışmaya ait değişkenlerin ölçüm analizleri, faktör analizleri, güvenilirlik analizleri ve değişkenlerin arasındaki ilişki çeşitli çoklu değişken analizleri kullanılarak test edilmiştir. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde, ilk olarak güvenilirlik ve faktör analizi uygulanmıştır. Sonrasında katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların frekans dağılımları incelenmiş, çalışma kapsamında kurulan hipotezlerin, demografik özellikleri ile yordayıcı değişkenlerin ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını t-testi ve ANOVA testleri ile test edilmiştir.

Çalışmanın literatüre iki önemli katkıyla kaynak olacağı belirtilmiştir. İlk olarak literatürde az sayıda bulunan KOBİ'lerin İslami finans bilgisi ve yatırım yapma eğilimi arasındaki ilişkinin incelendiği benzer çalışmaların

sonuçlarıyla karşılaştırma fırsatı sunmasıdır. İkinci olarak ise çalışmanın KOBİ'lerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve doğru yatırım yapabilmeleri yolunda İslami finans sisteminin önemli bir rol oynadığının anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmüştür.

Çalışmanın yalnızca Erzincan'da faaliyet gösteren KOBİ'lere yönelik olması sınırlılığa neden olmuştur. Bu sınırlılığın sebebi Covid-19 Koronavirüs salgınından dolayı katılımcılarla anketin uzaktan gerçekleştirilmesidir. Katılımcılarla yüz yüze gelinememesi nedeniyle soruların doğru anlaşılması ve doğru cevaplar alabilme konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Anket uygulanmaya başlamadan önce katılımcılar araştırma ve anket formu hakkında bilgilendirilerek anketi doldurmaları istenmiştir. Bu şekilde söz konusu sınırlılıklar en aza indirilmeye çalışılmıştır.

2.2. Çalışmanın Hipotezleri

Bu çalışmanın önceki araştırmalara dayanılarak geliştirilmiş olan hipotezlerine aşağıdaki yer verilmiştir:

$H_{01}: \rho=0$ İslami finans sistemi hakkındaki farkındalık düzeyi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında önemli bir ilişki yoktur.

$H_{A1}: \rho>0$ İslami finans sistemi hakkındaki farkındalık düzeyi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında önemli bir pozitif ilişki var.

$H_{02}: \rho=0$ İslami finans sistemine yönelik tutum düzeyi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki yok.

$H_{A2}: \rho>0$ İslami finans sistemine yönelik tutum seviyesi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında önemli bir pozitif ilişki var.

$H_{03}: \rho=0$ İslami finans sistemine ilişkin öznel normların düzeyi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki yok.

$H_{A3}: \rho>0$ İslami finans sistemine ilişkin öznel normların düzeyi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında önemli bir pozitif ilişki var.

$H_{04}: \rho=0$ İslami finans sistemine ilişkin algılanan davranışsal kontrol düzeyi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$H_{A4}: \rho>0$ İslami finans sistemine ilişkin algılanan davranışsal kontrol seviyesi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında önemli bir pozitif ilişki var.

2.3. Bulgular

Bu bölüm altında KOBİ'lerin demografik özelliklerine ait bilgiler, istatistiki bilgiler ve çalışmanın esas sorularına cevap olabilecek nitelikte değişkenler arasındaki ilişki katsayıları açıklanmıştır.

2.3.1. KOBİ'lerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılan 378 KOBİ'nin demografik özelliklerine göre dağılımı tanımlayıcı istatistiklerle Tablo 1'de gösterilmiştir (N, %).

Tablo 1. KOBİ'lerin Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Değişkenler	N	%	Değişkenler	N	%
Cinsiyet			Hukuki Yapı		
Kadın	21	5,5	Şahıs	189	50
Erkek	357	94,5	Limited	161	42,6
Yaş			Anonim	12	3,2
30 ve altı	89	23,5	Diğer	16	4,2
31-40	216	57,1	Sektör		
41-50	43	11,4	İmalat	48	12,8
51-60	23	6,1	Elektrik,gaz,buhar ve iklimlendirme	15	3,8
61 ve üzeri	7	1,9	Toptan ve perakende	101	26,8
Eğitim			Konaklama ve yiyecek	39	10,4
İlköğretim	6	1,6	Bilgi ve iletişim	16	4,2
Ortaöğretim	79	20,9	Eğitim	17	4,5
Lisans	282	74,6	İnşaat	46	12,1
Lisansüstü	11	2,9	Diğer	96	25,4
Faaliyet Süresi			İşletmedeki Pozisyon		
3 yıldan az	40	10,6	Orta kademe yönetici	17	4,5
3-5 yıl	48	12,7	Üst düzey yönetici	56	14,8
6-10 yıl	63	16,7	İşletme sahibi/ortağı	305	80,7
10 yıl ve üzeri	227	60			
İstihdam Sayısı					
1-9	222	58,8			
10-49	115	30,4			
50-249	41	10,8			

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılan KOBİ'lerin %94,5'i erkeklerden, %5,55'i ise kadınlardan meydana geldiği belirlenmiştir. Ankete cevap veren KOBİ çalışanlarının yaş aralıkları incelendiğinde %57,1'inin 31-40 yaş aralığında olduğu ve %74,6'sının eğitim durumunun lisans mezunu olduğu görülmüştür. KOBİ'lerin %60'ının 10 yıldan fazla süredir faaliyetlerine devam ettiği ve istihdam ettikleri çalışan sayılarının %58,8'inde

1-9 arasında olduğu belirlenmiştir. KOBİ'lerin hukuki yapılarına bakıldığında %42,6'sının limited şirket olarak ve %26 oranla en fazla toptan ve perakende sektöründe faaliyetlerine devam ettiği ortaya çıkmıştır. Son olarak ankete cevap veren KOBİ çalışanlarının %80,7'sinin işletme sahibi veya ortağı olduğu görülmüştür.

2.3.2. Faktör ve Güvenilirlik Analizleri

Çalışmada faktör analizinden yararlanılmış ve anket beş grup altında toplanmıştır. Elde edilen Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,881 bulunmuş ve verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca Bartlett's Küresellik Testi (BTS) ile $p=0,000$ sonucuna ulaşılarak örneklemeden elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler, örneklemin ve korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Faktör analizi sonuçlarına göre, varyans oranlarının yüksek olması ölçeğin de güçlü olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Tavşancıl, 2010: 46).

Ayrıca çalışmada kullanılan ölçekteki her bir faktöre ait değişken grubu Cronbach'ın Alfa güvenilirlik testine tabi tutulmuştur. Yapılan analizle hesaplanan alfa test skorlarının dördünün, kabul edilen 0,70 değerinin üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Alfa güvenilirlik test değerleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Güvenilirlik Analiz Bulguları

Değişkenler	Soru Sayısı	Alfa Katsayısı (α)
İslami finansa ilişkin farkındalık	6	0,861
Tutumlar	2	0,821
Öznel normlar	4	0,795
Algılanan davranışsal kontrol	4	0,655
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	6	0,965

2.3.3. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Çalışmada kullanılan değişkenlerin korelasyon katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir. Korelasyon analizi ile iki veya daha çok değişken arasındaki ilişki ve bu ilişkinin yönü/gücü ölçülmektedir. Tablo 3'e göre değişkenler arasında 0,460 ve 0,810 arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir. Araştırma sorularımız, KOBİ'lerin İslami finans eğilimlerinin değerlendirmek için yapılmıştır. Bu anlamda, faktör ortalamaları 3'ün üzerinde olduğundan internet İslami finans eğiliminin KOBİ'ler için olumlu olduğu söylenebilir. Yani, H_{A1} , H_{A2} , H_{A3} ve H_{A4} hipotezlerini red için yeterli kanıt bulunamamıştır. Çalışmamızın diğer bulgularına göre, KOBİ'lerin İslami finans sistemini kullanma eğilimi

üzerinde en etkili unsur olarak değerlendirdikleri faktörler ise sırasıyla İslami finansa ilişkin farkındalık (3,056), tutumlar (3,236), öznel normlar (3,189), algılanan davranışsal kontrol (3,482) ve İslami finans sistemini kullanma eğilimi (3,011) olduğu Tablo 3'ten görülmektedir.

Tablo 3. Korelasyon Analizi, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Ortalama	Standart Sapma	İslami finans sistemini kullanma eğilimi	Tutumlar	Öznel normlar	Algılanan davranışsal kontrol	İslami finansa ilişkin farkındalık
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	3,011	1,171	1,000	0,766* 0,000	0,810* 0,000	0,679* 0,000	0,788* 0,000
Tutumlar	3,236	1,088	0,766* 0,000	1,000	0,681* 0,000	0,559* 0,000	0,788* 0,000
Öznel normlar	3,189	0,944	0,810* 0,000	0,681* 0,000	1,000	0,659* 0,000	0,745* 0,000
Algılanan davranışsal kontrol	3,482	0,773	0,679* 0,000	0,559* 0,000	0,659* 0,000	1,000	0,460* 0,000
İslami finansa ilişkin farkındalık	3,056	0,919	0,788* 0,000	0,788* 0,000	0,745* 0,000	0,460* 0,000	1,000

*, ilişkinin %1 seviyesinde anlamlı olduğunu gösterir.

Tablo 3'te değişkenlere ilişkin yapılan korelasyon analiziyle çalışmanın hipotez kısmında sunulan İslami finans sistemine ilişkin yordayıcı değişkenler ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında ilişkilerin anlamlı olduğu gösterilmiştir. Sig.=0,000<0,01 olduğundan ilişkilerin tamamı anlamlıdır.

Çalışmada alternatif yatırım ve finansman sistemi farkındalığına ait değişkenlerin doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmesi sonucu elde edilen İslami finans sistemini kullanma eğilimi üzerine etkilerini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Alternatif Yatırım ve Finansman Sistemi Farkındalığına Ait Değişkenlerin İslami Finans Sistemini Kullanma Eğilimi Üzerine Etkisi

	İslami Finans Sistemini Kullanma Eğilimi			
	Standardize Edilmemiş Katsayılar			
	Beta	Standart Hata	VIF	p
Sabit		,137		,000
İslami finansa ilişkin farkındalık	,313	,057	3,521	
Tutumlar	,188	,045	3,034	
Öznel normlar	,291	,052	3,153	
Algılanan davranışsal kontrol	,238	,050	1,937	
Model Değerleri	R=,888 R ² =,788 F= 347,123 Düzeltilmiş R ² =,786 p<0,05 Durbin Watson= 2,132			

Tablo 4'te verilen sonuçlara göre İslami finans sistemini kullanma eğilimi ile ilgili regresyon denklemimiz;

$$y = -1,271 + 0,399 \text{ islami finansa ilişkin farkındalık} + 0,202 \text{ tutumlar} + 0,361 \text{ normlar} + 0,361 \text{ algılanan davranışsal kontrol} \quad (1)$$

olarak bulunur. Bu bilgiler ile İslami finansa ilişkin farkındalık; 0,399, tutumlar; 0,202, normlar; 0,361 ve algılanan davranışsal kontrol; 0,361 birim İslami finans sistemini kullanma eğilimini pozitif yönde artırır. Tablo 4'te yer alan p (sig)=0,000<0,01 olduğundan yokluk hipotezleri red edilmiştir. Yani, H_{01} , H_{02} , H_{03} ve H_{04} hipotezleri red edilmiştir. VIF değerlerine baktığımızda ise her bir değer 5'ten küçük olması çoklu doğrusal bağlantının olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Yani bağımsız değişkenler arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamaktadır (Güllülü vd., 2015: 135). Yukarıda bulunan sonuçlar yorumlanacak olursa, KOBİ'lerin İslami finans sistemini kullanma eğilimi üzerinde en etkin yordayıcı değişken İslami finansa ilişkin farkındalık değişkenidir. Diğer tüm değişkenler sabitken islami finansa ilişkin farkındalık yordayıcı değişkeninin değeri 1 birim artarken, bağımlı değişken olan İslami finans sistemini kullanma eğilimi 0,399 birim artmaktadır. Yani KOBİ'lerin İslami finans kullanma eğilimi gösterirken İslam'a ilişkin farkındalık, tutumlar, öznel normlar ve davranışları önemsedikleri söylenebilir. Ayrıca, diğer tüm değişkenler sabitken normlar ve algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkenlerinin değerleri 1 birim artarken, bağımlı değişken olan islami finansı kullanma eğilimi 0,361 birim artmaktadır. Son olarak diğer tüm değişkenler sabitken algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkeninin

değeri 1 birim artarken, bağımlı değişken olan İslami finans sistemini kullanma eğilimi 0,202 birim artmaktadır.

2.3.4. KOBİ'lerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Cinsiyete göre katılımcı KOBİ'lerin İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farkın olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile belirlenmiştir. Ulaşılan bulgular Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig(p) Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	Erkek	357	3,01	1,361	-,367	,714
	Kadın	21	2,92	1,161		
Tutumlar	Erkek	357	3,23	1,118	,109	,914
	Kadın	21	3,26	0,255		
Öznel normlar	Erkek	357	3,21	0,952	-2,327	,020
	Kadın	21	2,72	0,670		
Algılanan davranışsal kontrol	Erkek	357	3,47	0,781	1,126	,261
	Kadın	21	3,66	0,603		
İslami finansla ilişkin farkındalık	Erkek	357	3,06	0,940	-1,062	,289
	Kadın	21	2,84	0,379		

Bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre İslami finans sistemini kullanma eğilimi, tutumlar, algılanan davranışsal kontrol ve İslami finansla ilişkin farkındalık ile erkek ve kadın KOBİ'ler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur ($p > 0,05$). Cinsiyet durumu açısından en yüksek puan ortalamasının algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkeninde olduğu görülmüştür. Diğer taraftan öznel normlar ile erkek ve kadın KOBİ'ler arasında $p < 0,05$ olduğundan anlamlı bir fark vardır. Öznel normlar yordayıcı değişkeninde erkek KOBİ'lerin puan ortalamasının kadın KOBİ'lerden yüksek olduğu görülmüştür.

2.3.5. KOBİ'lerin Yaşlarına İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ'lerin yaşlarına göre İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcı KOBİ'lerin yaşları ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki farkın ait olduğu grup ortalamalarını gösterebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır. Ulaşılan bulgular Tablo 6'da belirtilmektedir.

**Tablo 6. Yaşa Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin
ANOVA Testi Sonuçları**

Değişkenler	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	30- altı	89	3,29	0,906	3,207	,013
	31-40	216	2,82	1,180		
	41-50	43	3,18	1,451		
	51-60	23	3,21	1,346		
	61-üzeri	7	3,33	0,000		
İslami finansla ilişkin farkındalık	30- altı	89	3,17	0,678	2,628	,034
	31-40	216	2,93	0,987		
	41-50	43	3,22	0,949		
	51-60	23	3,30	1,000		
	61-üzeri	7	3,50	0,000		
Tutumlar	30- altı	89	3,42	1,078	5,804	,000
	31-40	216	3,02	1,141		
	41-50	43	3,53	0,861		
	51-60	23	3,86	0,568		
	61-üzeri	7	3,50	0,000		
Öznel normlar	30- altı	89	3,39	0,862	2,814	,025
	31-40	216	3,13	0,948		
	41-50	43	2,92	0,978		
	51-60	23	3,28	1,118		
	61-üzeri	7	3,75	0,000		
Algılanan davranışsal kontrol	30- altı	89	3,76	0,466	5,457	,000
	31-40	216	3,38	0,752		
	41-50	43	3,44	0,874		
	51-60	23	3,21	1,346		
	61-üzeri	7	4,00	0,000		

ANOVA testi sonuçlarına göre yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin yaşları arasında $p < 0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Varyanslar homojen dağılmadığından Post-hoc testlerinden Tamhane testi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi ortalamasındaki farkın "30 ve altı" ile "31-40" da ve "31-40" ve "61 ve üzeri"

nde anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık ortalamasındaki farkın “30 ve altı” ile “61 ve üzeri” ve “31-40” ve “61 ve üzeri” nde anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık için en yüksek puan ortalamasının 61 ve üzeri yaştaki KOBİ’lerde olduğu görülmüştür. Tutumlar ortalamasındaki farkın “31-40”ın diğer yaş grupları ve “51-60” ve “61 ve üzeri” nde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Normlar ortalamasındaki farkın “61 ve üzeri” ile “30 ve altı, “31-40” ve “41-50” de anlamlı olduğu belirlenmiştir. Algılanan davranışsal kontrol ortalamasındaki farkın “30 ve altı” ve “31-40” ile “61 ve üzeri” ve “30 ve altı”, “31-40”, “41-50” de anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finans sistemini kullanma eğilimi, İslami finansa ilişkin farkındalık, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkenleri için en yüksek puan ortalamasının 61 ve üzeri yaştaki KOBİ’lerde olduğu görülmüştür. Diğer taraftan tutumlar yordayıcı değişkenleri için en yüksek puan ortalamasının 51-60 yaş aralığındaki KOBİ’lerde olduğu görülmüştür.

2.3.6. KOBİ’lerin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ’lerin eğitim durumuna göre İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcı KOBİ’lerin eğitim durumları ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki farkın ait olduğu grup ortalamalarını gösterebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır. Ulaşılan bulgular Tablo 7’de belirtilmektedir.

Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	İlköğr.	6	4,00	,000	3,555	,015
	Ortaöğr.	79	2,70	1,071		
	Lisans	282	3,06	1,147		
	L.üstü	11	3,18	2,088		
İslami finansa ilişkin farkındalık	İlköğr.	6	4,66	,000	8,853	,000
	Ortaöğr.	79	2,82	,902		
	Lisans	282	3,09	,874		
	L.üstü	11	2,78	1,392		
Tutumlar	İlköğr.	6	4,50	,000	4,014	,008
	Ortaöğr.	79	3,17	,989		
	Lisans	282	3,25	1,087		
	L.üstü	11	2,63	1,566		

Öznel normlar	İlköğr.	6	4,25	,000	3,338	,019
	Ortaöğr.	79	3,03	,648		
	Lisans	282	3,21	,994		
	L.üstü	11	3,11	1,305		
Algılanan davranışsal kontrol	İlköğr.	6	4,00	,000	5,582	,001
	Ortaöğr.	79	3,50	,572		
	Lisans	282	3,43	,816		
	L.üstü	11	4,29	,522		

ANOVA testi sonuçlarına göre yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin eğitim durumları arasında $p < 0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Varyanslar homojen dağılmadığından Post-hoc testlerinden Tamhane testi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi ortalamasındaki farkın “ilköğretim” ile “ortaöğretim” ve “lisans” da anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık ortalamasındaki farkın “ilköğretim” ile diğer eğitim durumlarında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tutumlar ortalamasındaki farkın “ilköğretim” ile diğer eğitim durumlarında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Öznel normlar ortalamasındaki farkın “ilköğretim” ile “ortaöğretim” ve “lisans” da anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finans sistemini kullanma eğilimi, İslami finansa ilişkin farkındalık, tutumlar ve öznel normlar yordayıcı değişkenleri için puan ortalamasının ilköğretim mezunu KOBİ'lerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Algılanan davranışsal kontrol ortalamasındaki farkın “ilköğretim” ile “ortaöğretim” ve “lisans” da, “lisansüstü” ile “ortaöğretim” ve “lisans” da anlamlı olduğu belirlenmiştir. Algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkeni için puan ortalamasının lisansüstü mezunu KOBİ'lerde daha yüksek olduğu görülmüştür.

2.3.7. KOBİ'lerin Faaliyet Sürelerine İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ'lerin faaliyet sürelerine göre İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcı KOBİ'lerin faaliyet süreleri ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki farkın ait olduğu grup ortalamalarını gösterebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır. Ulaşılan bulgular Tablo 8'de belirtilmektedir.

Tablo 8. Faaliyet Sürelerine Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Faaliyet	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	3-az	40	3,28	1,101	4,215	,006
	3-5 yıl	48	2,68	,971		
	6-10 yıl	63	3,35	1,216		
	10-üzeri	227	2,93	1,185		
İslami finansa ilişkin farkındalık	3-az	40	3,35	,568	4,928	,002
	3-5 yıl	48	2,75	,702		
	6-10 yıl	63	3,29	,999		
	10-üzeri	227	3,00	,962		
Tutumlar	3-az	40	3,17	1,034	1,747	,157
	3-5 yıl	48	2,91	,840		
	6-10 yıl	63	3,30	,748		
	10-üzeri	227	3,29	1,210		
Öznel normlar	3-az	40	3,75	,856	6,501	,000
	3-5 yıl	48	2,91	,636		
	6-10 yıl	63	3,19	1,149		
	10-üzeri	227	3,14	,917		
Algılanan davranışsal kontrol	3-az	40	3,48	,710	18,513	,000
	3-5 yıl	48	2,76	,932		
	6-10 yıl	63	3,60	,859		
	10-üzeri	227	3,60	,630		

ANOVA testi sonuçlarına göre İslami finans sistemini kullanma eğilimi, İslami finansa ilişkin farkındalık, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenleriyle katılımcı KOBİ'lerin faaliyet süreleri arasında $p < 0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Varyanslar homojen dağıldığından Post-hoc testlerinden Scheffe testi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi ortalamasındaki farkın "3-5 yıl" ile "6-10 yıl" da anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansı kullanma eğilimi yordayıcı değişkeninde en yüksek puan ortalamasının 6-10 yıl arası faaliyet süresi olan KOBİ'lerde olduğu görülmüştür. İslami finansa ilişkin farkındalık ortalamasındaki farkın "3-5 yıl" ile "3 yıldan az", "6-10 yıl" da anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık yordayıcı değişkeninde en yüksek puan ortalamasının 3 ve daha az yıl faaliyet süresi olan KOBİ'lerde olduğu görülmüştür. Öznel normlar ortalamasındaki farkın

“3 yıldan az” ile diğer faaliyet sürelerinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Öznel normlar yordayıcı değişkeninde en yüksek puan ortalamasının 3 ve daha az yıl faaliyet süresi olan KOBİ’lerde olduğu görülmüştür. Algılanan davranışsal kontrol ortalamasındaki farkın “3-5 yıl” ile diğer faaliyet sürelerinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkeninde en yüksek puan ortalamasının 6-10 yıl ile 10 yıl ve üzeri faaliyet süresi olan KOBİ’lerde olduğu görülmüştür. Tutumlar yordayıcı değişkeni ile katılımcı KOBİ’lerin faaliyet süreleri arasında $p>0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark yoktur. Tutumlar yordayıcı değişkeninde en yüksek puan ortalamasının 6-10 yıl arası faaliyet süresi olan KOBİ’lerde olduğu görülmüştür.

2.3.8. KOBİ’lerin Çalışan Sayısına İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ’lerdeki çalışan sayısına göre İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcı KOBİ’lerdeki çalışan sayısı ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki farkın ait olduğu grup ortalamalarını gösterebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır. Ulaşılan bulgular Tablo 9’da belirtilmektedir.

Tablo 9. Çalışan Sayılarına Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Çalışan Sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	1-9	222	2,93	1,247	7,564	,001
	10-49	115	3,31	,992		
	50-249	41	2,57	1,019		
İslami finansla ilişkin farkındalık	1-9	222	2,93	,977	6,543	,002
	10-49	115	3,30	,795		
	50-249	41	3,01	,788		
Tutumlar	1-9	222	3,06	1,167	6,727	,001
	10-49	115	3,49	,832		
	50-249	41	3,43	1,130		
Öznel normlar	1-9	222	3,16	1,007	8,098	,000
	10-49	115	3,40	,809		
	50-249	41	2,73	,769		
Algılanan davranışsal kontrol	1-9	222	3,40	,705	3,102	,046
	10-49	115	3,57	,956		
	50-249	41	3,65	,432		

ANOVA testi sonuçlarına göre yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerdeki çalışan sayıları arasında $p<0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Varyanslar homojen dağılmadığından Post-hoc testlerinden Tamhane testi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi ortalamasındaki farkın "1-9 kişi" ile diğer çalışan sayısı aralıklarında anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık ortalamasındaki farkın "1-9 kişi" ile "10-49 kişi" arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tutumlar ortalamasındaki farkın "1-9 kişi" ile "10-49 kişi" arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Öznel normlar ortalamasındaki farkın "ilköğretim" ile "ortaöğretim" ve "lisans" da anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finans sistemini kullanma eğilimi, İslami finansa ilişkin farkındalık, tutumlar ve öznel normlar yordayıcı değişkenleri için en yüksek puan ortalamasının 10-49 arası çalışana sahip KOBİ'lerde olduğu görülmüştür. Algılanan davranışsal kontrol ortalamasındaki farkın "50-249 kişi" ile diğer çalışan sayısı aralıklarında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkeni için en yüksek puan ortalamasının 50-249 arası çalışana sahip KOBİ'lerde olduğu görülmüştür.

2.3.9. KOBİ'lerin Hukuki Yapısına İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ'lerin hukuki yapısına göre İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcı KOBİ'lerin hukuki yapısı ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki farkın ait olduğu grup ortalamalarını gösterebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır. Ulaşılan bulgular Tablo 10'da belirtilmektedir.

Tablo 10. Hukuki Yapılarına Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Hukuki Yapı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	Şahıs	189	2,88	1,256	4,846	,003
	Limited	161	3,13	1,073		
	Anonim	12	2,36	1,201		
	Diğer	16	3,75	0,333		
İslami finansa ilişkin farkındalık	Şahıs	189	2,90	1,022	8,922	,000
	Limited	161	3,18	0,730		
	Anonim	12	2,59	1,115		
	Diğer	16	3,91	0,360		
Tutumlar	Şahıs	189	3,00	1,102	13,019	,000
	Limited	161	3,46	0,945		

	Anonim	12	2,45	1,287		
	Diğer	16	4,25	1,000		
Öznel normlar	Şahıs	189	3,16	0,989	3,132	,026
	Limited	161	3,17	0,885		
	Anonim	12	2,91	1,029		
	Diğer	16	3,85	0,695		
Algılanan davranışsal kontrol	Şahıs	189	3,37	0,784	5,548	,001
	Limited	161	3,52	0,778		
	Anonim	12	3,89	0,128		
	Diğer	16	4,04	0,449		

ANOVA testi sonuçlarına göre yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin hukuki yapıları arasında $p < 0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Varyanslar homojen dağıldığından Post-hoc testlerinden Scheffe testi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi ortalamasındaki farkın “diğer” ile “şahıs” ve “anonim” de anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık ortalamasındaki farkın “diğer” ile “şahıs”, “limited”, “anonim” arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tutumlar ortalamasındaki farkın “diğer” ile “şahıs”, “limited”, “anonim” arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Normlar ortalamasındaki farkın “diğer” ile “şahıs” arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Algılanan davranışsal kontrol ortalamasındaki farkın “diğer” ile “şahıs” arasında aralıklarında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tüm yordayıcı değişkenlerde en yüksek puan ortalamasının diğer hukuki yapıya sahip KOBİ'lerde olduğu görülmüştür.

2.3.10. KOBİ'lerin Faaliyet Gösterdiği Sektöre İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ'lerin faaliyet gösterdiği sektöre göre islami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcı KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri sektör ile islami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki farkın ait olduğu grup ortalamalarını gösterebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır. Ulaşılan bulgular Tablo 11'de belirtilmektedir.

Tablo 11. Faaliyet Gösterdikleri Sektöre Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Sektör	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	İmalat	48	3,34	0,944	5,860	,000
	Elektrik,gaz,buhar,iklime ndirme	15	2,44	1,270		
	İnşaat	46	3,05	0,737		
	Toptan ve perakende	101	3,30	1,134		
	Konaklama ve yiyecek	39	3,44	1,588		
	Bilgi ve iletişim	16	2,45	1,287		
	Eğitim	17	2,88	0,625		
	Diğer	96	2,55	1,130		
İslami finansla ilişkin farkındalık	İmalat	48	3,05	0,649	4,873	,000
	Elektrik,gaz,buhar,iklime ndirme	15	2,94	1,338		
	İnşaat	46	2,99	0,797		
	Toptan ve perakende	101	3,28	0,727		
	Konaklama ve yiyecek	39	3,49	0,963		
	Bilgi ve iletişim	16	2,35	0,497		
	Eğitim	17	2,64	0,372		
	Diğer	96	2,87	1,144		
Tutumlar	İmalat	48	3,34	0,832	2,150	,038
	Elektrik,gaz,buhar,iklime ndirme	15	2,66	1,290		
	İnşaat	46	3,14	0,834		
	Toptan ve perakende	101	3,49	1,142		
	Konaklama ve yiyecek	39	3,30	1,150		
	Bilgi ve iletişim	16	2,78	0,875		
	Eğitim	17	3,05	0,826		
	Diğer	96	3,13	1,210		
Öznel normlar	İmalat	48	3,27	0,680	4,956	,000
	Elektrik,gaz,buhar,iklime ndirme	15	2,16	0,998		
	İnşaat	46	3,07	0,712		

	Toptan ve perakende	101	3,38	0,990		
	Konaklama ve yiyecek	39	3,42	0,590		
	Bilgi ve iletişim	16	2,67	1,067		
	Eğitim	17	3,45	0,638		
	Diğer	96	3,10	1,095		
Algılanan davranışsal kontrol	İmalat	48	3,77	0,711	4,589	,000
	Elektrik,gaz,buhar,iklime ndirme	15	2,83	0,679		
	İnşaat	46	3,32	0,459		
	Toptan ve perakende	101	3,58	0,653		
	Konaklama ve yiyecek	39	3,45	1,116		
	Bilgi ve iletişim	16	3,43	0,750		
	Eğitim	17	3,92	0,873		
	Diğer	96	3,34	0,774		

ANOVA testi sonuçlarına göre yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri sektörler arasında $p < 0,05$ koşulu sağlandığından istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Varyanslar homojen dağılmadığından Post-hoc testlerinden Tamhane testi ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi ortalamasındaki farkın “diğer” ile “imalat” ve “toptan ve perakende” de anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finansa ilişkin farkındalık ortalamasındaki farkın “bilgi ve iletişim” ile “imalat”, “inşaat”, “toptan ve perakende”, “konaklama ve yiyecek hizmetleri” arasında ve “eğitim” ile “toptan ve perakende”, “konaklama ve yiyecek hizmetleri” arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. İslami finans sistemini kullanma eğilimi ve islami finansa ilişkin farkındalık yordayıcı değişkenlerinde en yüksek puan ortalamasının konaklama ve yiyecek sektöründe olduğu görülmüştür. Tutumlar yordayıcı değişkeninde en yüksek puan ortalamasının toptan ve perakende sektöründe olduğu görülmüştür. Özel normlar ortalamasındaki farkın farkın “elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme” ile “imalat”, “toptan ve perakende”, “eğitim”, “konaklama ve yiyecek hizmetleri” arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Algılanan davranışsal kontrol ortalamasındaki farkın “imalat” ile “elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme”, “inşaat”, “diğer” ve “elektrik” ile “toptan ve perakende”, “eğitim” arasında anlamlı olduğu belirlenmiştir. Özel normlar ve algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkenlerinde en yüksek puan ortalamasının eğitim sektöründe olduğu görülmüştür.

2.3.11. KOBİ'lerin İşletmedeki Pozisyonlarına İlişkin Bulgular

Katılımcı KOBİ'lerin işletmedeki pozisyonlarına göre İslami finans sistemini kullanma eğiliminin anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ulaşılan bulgular Tablo 12'de belirtilmektedir.

Tablo 12. KOBİ'lerin İşletmedeki Pozisyonlarına Göre İslami Finans Sistemini Kullanma Eğiliminin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenle r	Pozisyon	N	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig. Değeri
İslami finans sistemini kullanma eğilimi	Orta kademe yönetici	17	2,52	1,027	1,513	,222
	Üst düzey yönetici	56	3,03	1,19		
	İşletme sahibi/ortağı	305	3,03	1,173		
İslami finansla ilişkin farkındalık	Orta kademe yönetici	17	3,06	0,328	0,104	,901
	Üst düzey yönetici	56	3,10	0,869		
	İşletme sahibi/ortağı	305	3,04	0,952		
Tutumlar	Orta kademe yönetici	17	3,00	0,000	0,494	,611
	Üst düzey yönetici	56	3,19	1,230		
	İşletme sahibi/ortağı	305	3,25	1,092		
Öznel normlar	Orta kademe yönetici	17	2,72	0,654	2,415	,091
	Üst düzey yönetici	56	3,28	1,106		
	İşletme sahibi/ortağı	305	3,19	0,921		
Algılanan davranışsal kontrol	Orta kademe yönetici	17	3,25	0,216	2,927	,055
	Üst düzey yönetici	56	3,68	0,582		
	İşletme sahibi/ortağı	305	3,45	0,816		

Bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre İslami finans sistemini kullanma eğilimi ve diğer yordayıcı değişkenler ile KOBİ'lerin işletmedeki pozisyonları arasında istatistikî açıdan anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). İslami finans sistemini kullanma eğilimi yordayıcı değişkeni için en yüksek puan ortalamasının üst düzey yönetici ve işletme sahibi/ortağı pozisyonuna sahip KOBİ'lerde olduğu görülmüştür. İslami finansla ilişkin farkındalık, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol yordayıcı değişkenleri için en yüksek puan ortalamasının üst düzey yönetici pozisyonuna sahip KOBİ'lerde olduğu görülmüştür. Tutumlar yordayıcı değişkeni için en yüksek puan ortalamasının işletme sahibi/ortağı pozisyonuna sahip KOBİ'lerde olduğu görülmüştür.

Sonuç

İslami finans sistemi faiz hassasiyeti olan bireylerin İslami prensiplere uygun olarak finansal işlemler yapabilmesi için Dünya’da ve Türkiye’de geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak ortaya çıkmıştır. İslami finans sistemi içerisinde kullanılmaya başlanan yeni yatırım araçları ve finansman kaynakları fon arz ve talep edenler için yeni yatırım fırsatı olarak kabul edilmiş ve bu durumda sistemin küresel piyasalarda hızla gelişen bir sektör haline gelmesine neden olmuştur. Finansal işlemlerde belirsizliği ve faizi yasaklayarak karşılıklı güvene dayalı sosyal refah sistemine vurgu yapan İslami finans sisteminin geleneksel finans sistemleri ile rekabet edebilmesi için, yeni finansal enstrümanlarla daha fazla müşteriye ve yatırımcıya ulaşması gerekmektedir. Bu doğrultuda İslami finans sistemine yönelik bireyler arasında oluşan algı ve tutumun sistemin tercih edilmesinde belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bireysel müşterilerle birlikte ekonomik birimlerin de algı ve tutumlarının bilinmesi İslami finans sistemine olan bakış açılarını öğrenmek için önem arz etmektedir. Ülkemizde ekonomik birimler arasında yer alan işletmelerin çoğunluğu KOBİ’lerden meydana gelmektedir. Ülke ekonomisinin ilerlemesinde önemli katkı sağlayan KOBİ’lerin İslami finans sisteminde faaliyet gösteren kurumlar tarafından desteklenmesi ve KOBİ’lerin de sistem hakkında farkındalık kazanması önemlidir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren KOBİ’lerin İslami finans sistemi farkındalığı ve KOBİ’lerin İslami finans sistemini kullanma eğilimi konusu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışma KOBİ’lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ile KOBİ’lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın alt amaçları KOBİ’lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesidir.

Çalışmada KOBİ’lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ile KOBİ’lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi arasındaki ilişkiyi ölçebilmek için değişkenler arasında korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda İslami finans sistemine ilişkin yordayıcı değişkenler ile İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasında pozitif yönlü ve istatistiki açıdan anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, İslami finansı sistemini kullanma eğilim ile tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve İslami finansla ilişkin farkındalık yordayıcı değişkenlerinin pozitif yönde olması KOBİ’lerin İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin olduğunu gösterebilir. Çünkü söz konusu yordayıcı değişkenler ve İslami finans sistemini kullanma eğilimi arasındaki ilişki doğru orantılı olduğundan birlikte hareket edeceklerdir.

Bu esas bulgulardan sonra İslami finans sistemini kullanma eğilimi KOBİ’lerin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılarak analiz edilmiştir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi erkek KOBİ'lerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin cinsiyetleri arasında öznel normlar haricinde anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu durum KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin cinsiyete göre değişmediği şeklinde yorumlanabilir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi 31-40 yaş aralığında daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin yaşları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu durum KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin hangi yaş grubunda ne düzeyde olacağını bilmek açısından önemlidir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi lisans mezunlarında daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin eğitim durumları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin eğitim durumuna göre farklılaşması çalışma için önemli bir bulgudur.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi faaliyet süresi 10 yıl ve üzeri olan işletmelerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin faaliyet süreleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Faaliyet süresinin belirleyici olduğu söylenebilir. Eski KOBİ'ler yılların getirmiş olduğu tecrübe ve yeni finansal enstrümanlara olan ihtiyaç konusunda yeni KOBİ'lerle farklılık gösterdiğinden İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi de faaliyet süresine göre değişebilir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi çalışan sayısı 1-9 arasında olan işletmelerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin çalışan sayıları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Çalışan sayısının KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminde etkili bir değişken olduğu anlaşılmıştır.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi hukuki yapısı şahıs işletmesi olan işletmelerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin hukuki yapıları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Hukuki yapının, KOBİ sahiplerinin veya yöneticilerinin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimini etkileyebileceği yorumu yapılabilir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi faaliyet gösterdiği sektör toptan ve perakende olan KOBİ'lerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin faaliyet gösterdiği sektör arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Tüm sektörler içerisinde en küçük KOBİ'den en büyük KOBİ'ye kadar işletmelerin tamamı sektörlerin değişen koşullarına göre İslami finans ürünleri hakkında bilgi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminde farklı hareket edebilir.

Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılımcı KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğilimi pozisyon olarak işletme sahibi veya ortağı olan katılımcılarda daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerle katılımcı KOBİ'lerin pozisyonları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu durum KOBİ'lerin İslami finans ürünleri hakkındaki bilgisi ve İslami finans enstrümanlarına yatırım yapma eğiliminin pozisyona göre değişmediği şeklinde yorumlanabilir.

Birçok finansal paydaş bu çalışmanın sonuçlarından yararlanarak İslami finans sistemine yatırım yapma fırsatı bulabilir. Konvansiyonel ve katılım bankaları ile KOBİ'ler ulaştıkları bilgileri tüketici ihtiyaç ve beklentilerini belirleyebilmek için kullanabilirler. Araştırmada elde edilen sonuçların bu alanda yapılacak bilimsel çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle İslami finans sistemi ile ilgili çalışmaların sınırlı olması çalışmanın alana katkısını artıracaktır. Uygulanan anket önemli bulgular sağlamış olmasına rağmen bir takım sınırlılıklarda içermektedir. Anketin sadece Erzincan ilinden alınan bir örnek üzerinde uygulanması bir eksiklik olarak görülebilir. Erzincan'daki KOBİ'lerin İslami finans eğiliminin tüm Türkiye'deki KOBİ'lerde aynı derecede eğilime neden olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla, İslami finans sistemi farkındalığı üzerine Türkiye'nin diğer illerini kapsayan anket çalışmalarının yapılması daha sağlıklı sonuçlara ulaşılması adına önem arz etmektedir. İleride yapılacak çalışmalar için araştırmacılara, farklı müşteri ve yatırımcı gruplarına yönelik daha geniş kapsamlı çalışmalar yapmaları önerilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Salim Sercan Sarı %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu araştırmaya için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı'ndan 02.07.2021 tarih ve E-85748827-050.06.04-89571 sayı ile izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Salim Sercan Sarı %100

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This research was carried out with the permission of Erzincan Binali Yıldırım University, Human Research Ethics Committee, dated 02.07.2021 and numbered E-85748827-050.06.04-89571.

Conflict of Interest: The authors declare that they have no conflicts of interest.

Kaynakça

- Abdesamed, K. H. ve Abd Wahab, K. (2015). Owner/managers' External Financing used and Preference towards Islamic Banking. *International Journal of Economics and Management Engineering*, 9(9), 3257-3262.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
10.1016/07495978(91)90020-T.
- Al Balushi, Y., Locke, S. ve Boulanouar, Z. (2019). Omani SME Perceptions towards Islamic Financing Systems. *Qualitative Research in Financial Markets*.
- Awang, M. D., Muhammad, J., Noor, M. N. A. M., Abdullah, A., Abdullah, A. A., Abdullah, N., ve Abai, D. S. A. (2020). Knowledge, Acceptance and Application of Islamic Financial Management among Small and Medium Enterprises (SMEs) Halal Entrepreneurs in Peninsular of Malaysia. *KnE Social Sciences*, 216-226.
- Bouarar, A. C. ve Mouloudj, K. (2020). Examining Awareness Level of Islamic Finance among Customers of Banks in Algeria-Exploratory Study, MPRA Paper, 1-11.
- Gait, A. ve Worthington, A. C. (2009). Libyan Business Firm Attitudes towards Islamic Methods of Finance. Available at SSRN 1370752.
- Gökçen, G. ve Gönen, İ. (2017). Katılım bankalarının finans sektörü içindeki yeri ve katılım bankalarına yönelik müşteri algısı. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 61-77.
- Güllülü, U., Uçan, Ö. F. ve Karabulut T. (2016). Es-Qual Kullanarak, Kitap vattışı Yapan Web-Sitelerin Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi ve Bu Hizmet Kalitesinin Algılanan Değer Ve Sadakat Niyeti Üzerine Etkisi: Erzincan Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1).
- Gürbüz, A., Bekereci, N. E. ve Ayrıçay, Y. (2020). Kurumsal Banka Müşterilerin Katılım Bankalarına Yönelik Algıları Üzerine Bir Alan Araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 59-81.
- Haron, R. ve Ibrahim, K. (2016). Islamic Financing in Mitigating Access to Financing Problems of SMEs in Malaysia: A Survey Analysis. *Intellectual Discourse*, 24.

- Jaffar, M. A. ve Musa, R. (2014). Determinants of Attitude towards Islamic Financing among Halal-Certified Micro and SMEs: A Preliminary Investigation. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 130, 135-144.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS AMOS META Uygulamalı İstatistiksel Analizler*, Ankara.
- Kettell, B. (2011). Introduction to Islamic banking and finance (Vol. 551). John Wiley & Sons.
- Kocabıyık, T. ve Teker, T. (2019). KOBİ'lerin Katılım Bankalarına Bakışı: Isparta İlinde Bir Uygulama, *1. Third Sector Social Economic Review*, 54(4), 2010-2024.
- Muhmad, S. N., Wan Ismail, W. N. S., A Rahim, N. A. A. ve Ahmad, S. N. (2020). Islamic Financing for Small Medium Enterprises: Challenges and opportunities. *Global Business Management Review*, 12(2), 50-64.
- Muneer, S., Ali, A. ve Ahmad, R. A. (2017). Impact of Financing on Small and Medium Enterprises (SMEs) Profitability with Moderating Role of Islamic Finance. *Information Management and Business Review*, 9(2), 25-32.
- Olsen, S. E. (2020). 2020 Survey of Smes and Consumers in Us Having a Propensity to Transact Business Using Islamic Financing as an Alternative Financing Mechanism (Doctoral dissertation, Northcentral University).
- Özen, E., Şenyıldız, L. ve Akarbulut, K. (2016). Faizsiz bankacılık algısı: Uşak ili örneği. *Journal of Accounting Finance and Auditing Studies*, 2(4), 1-19.
- Rasheed, R. ve Abdul Rahman, M. (2017). Influence of Awareness on SME's Intention towards Islamic Finance Adoption in Pakistan.
- Saracel, N., Özkara, B., Karakaş, M., Özdemir, Ş., Yelken, R., DüNDAR, S. ve Karaca, Y. (2002), "Afyon İli Tüketim Analizi, Tüketici Davranışları ve Eğilimleri". Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Cilt:27, ss.28.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel.
- TKKB, <https://tkbb.org.tr/> (Erişim Tarihi: 10.11.2021).
- TÜİK, <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 13.11.2021).

Toraman, C., Ata, H. A. ve Buğan, M. F. (2015). İslami Bankacılık Faaliyetlerine Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4).

Warde, I. (2000). *Islamic finance in the global economy*. Edinburgh University Press.

Yılmaz, T., Ekinci, S. ve Önk, K. (2018). KOBİ'lerin Katılım (İslami-Faizsiz) Bankalarının Faaliyetlerine Yönelik Tutumlarının Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma, *International Journal of Academic Value Studies*, 4(18), 54-69.

Ziky, M. ve Daouah, R. (2019). Exploring Small and Medium Enterprises' Perceptions Towards Islamic Banking Products in Morocco. *International Journal of Economics and Finance*, 11(10), 106-117.

Extended Abstract

The history of using interest-free instruments in financial transactions dates back to the Arabs before the birth of Islam. With the prohibition of interest becoming more clear with Islam, Islamic societies continued to carry out their financial transactions without interest. The gap in the Islamic financial system between 1900 and 1960 caused the birth of the Islamic economy and the Islamic financial system was put into practice. With the acceptance of this new financial system in the world, it developed rapidly in the 2000s and entered the global market as an intermediary system where Muslims and non-Muslims developed financial instruments together.

The customers of Islamic banks, which operate in line with the principles of interest-free banking, are divided into two groups as individual and commercial customers. Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) are among the commercial customers, which are gaining importance in ensuring economic and social development. SMEs benefit from the financial support offered by Islamic banks in order to obtain funds under favorable conditions and to adapt more easily to changes in market conditions. As the number of Islamic banks increase, the number of SMEs dealing with Islamic financial instruments also increase. However, many SMEs who are not aware of Islamic finance miss the opportunities offered by Islamic banks and other Islamic finance providers.

The awareness of SMEs operating in Erzincan and their tendency to use the Islamic financial system is the focus of this study. The main purpose of the study was to determine whether there was a relationship between the perceptions of SMEs about Islamic financial products and the tendency of SMEs to invest in Islamic financial systems. In addition, determining whether the tendency of SMEs to invest in Islamic financial systems differs according

to demographic characteristics was another aim of the study. For this purpose, the "Alternative Investment and Financing System Awareness Survey" was applied to reveal whether there is a relationship between the perceptions of SMEs operating in Erzincan about Islamic finance investment products and the tendency of SMEs to invest in Islamic finance instruments.

The population of the study consisted of SMEs operating in Erzincan. The simple random sampling method was used in sample selection. As a result, 378 SMEs participated in the study.

The questionnaire used in this study consisted of two parts. The first part aimed to obtain general information about the SMEs. In the second part, a 22-Item, 5-point Likert scale was used to measure whether there was a relationship between the perceptions of SMEs about Islamic finance products and the tendency of SMEs to invest in Islamic finance instruments. The questionnaire in the second part consisted of 5 sub-dimensions: awareness of Islamic finance (Items 1-6), attitudes (Items 7-8), subjective norms (Items 9-12), perceived behavioral control (Items 13-16) and Islamic finance. the tendency to use the system (Items 17-22).

Factor analyzes and reliability analyzes were performed and the relationship between the variables were tested using various multivariate analyzes. In the evaluation of the results, firstly, reliability and factor analysis were applied. Afterwards, the frequency distributions of the responses given by the participants were examined. Further, whether there was a significant difference between the demographic characteristics of the hypotheses established within the scope of the study and the mean of the predictive variables was tested with the t-test and ANOVA tests.

This study is significant in two aspects. First, it provides an opportunity to compare the results of similar studies examining the relationship between Islamic finance knowledge and investment tendency of SMEs, which are few in the literature. Second, it is thought that the study will provide an understanding that the Islamic finance system plays an important role in enabling SMEs to continue their activities and make the right investments.

The fact that the study was for only SMEs operating in Erzincan is a limitation. The reason for this limitation is that the survey was applied to the participants distantly due to the Covid-19 Coronavirus pandemic. Due to the inability to face to face applications, there were difficulties in understanding the questions correctly and getting the right answers. Before the survey, the participants were informed about the research and the survey form, and asked to fill in the survey. In this way, these limitations were tried to be minimized.

The results showed that there was a positive and statistically significant relationship between the predictive variables of the Islamic financial system and the tendency to use the Islamic financial system. The positive predictive variables of tendency and attitudes, subjective norms, perceived behavioral control and awareness of Islamic finance to use the Islamic finance system may indicate that SMEs have a tendency to invest in Islamic finance instruments. Since the relationship between the aforementioned predictor

variables and the tendency to use the Islamic financial system is directly proportional, they will act together.

In addition, the tendency to use the Islamic finance system was analyzed by examining whether it differed according to the demographic characteristics of SMEs.

Many financial stakeholders can find the opportunity to invest in the Islamic financial system by taking advantage of the results of this study. SMEs can use the information which reached through conventional and participation banks, to determine consumer needs and expectations. It is thought that the results obtained in the research will contribute to the scientific studies to be carried out in this field. Especially the limited studies on the Islamic finance system will increase the contribution of the study to the field. For future studies, researchers may be advised to conduct more comprehensive studies for different customer and investor groups.